

ЛЕСЯ УКРАЇНКА

Леся Українка біографія повна Лариса Петрівна Косач відома читачам як Леся Українка. Народилася майбутня письменниця 25(13) лютого 1871 року в Новограді-Волинському і виховувалася в інтелігентній сім'ї. Лесин дід по матері – Яків Драгоманов – був декабристом, а дядько – Михайло Драгоманов – відомим публіцистом, критиком, істориком, активним громадським діячем, якого переслідував уряд. Виїхавши за кордон, Михайло Драгоманов у Женеві створив вільну друкарню, де українські автори видавали свої твори, оскільки на території Східної України валуєвський циркуляр та Емський указ унеможлилювали вихід книжок рідною мовою. Мати Лесі Українки – Ольга Петрівна Косач, відома на той час українська письменниця Олена Пчілка – мала величезний вплив на доньку, сама вибрала їй високо зобов'язуючий псевдонім – Українка. Батько – Петро Антонович Косач – був людиною передових поглядів, за що ще в студентські роки його виключили з Петербурзького університету. Сприятливе середовище з ранніх літ благотворно впливало на здібності дівчинки. Поетеса не дарма пізніше підкреслювала: «Мені легко було вийти на літературний шлях, бо я з літературної родини походжу, але від того не менше кололи мене поетичні терни». О.Гончар, аналізуючи цей період в житті Лесі, додавав: «...Разом з родинно близькими людьми майбутню поетесу формувала, виховувала й готувала до творчого подвигу вся тодішня передова Україна». Сім'я Косачів дійсно приятелювала з Миколою Лисенком, Михайлом Старицьким, Павлом Житецьким. З дитинства мала Косачівна кохалася в народних піснях і казках, в чотири роки уже читала, в п'ять – грала на фортепіано і пробувала творити власну музику, а пізніше не раз тяжко зітхала, говорячи, що тяжка недуга не дала їй можливості стати композитором. Олена Пчілка збирала зразки народних вишивок, і мале біляве дівча не тільки милувалося красою узорів, а й у вісім років виконало майже непосильну для такого віку роботу: вимережило батькові сорочку

Сім'я Косачів була великою, але жила у достатку. Усього Леся мала двох братів і три сестри. Батьки займалися громадською діяльністю, навіть їздили на всесвітню виставку в Париж, тому дітей часто залишали під опікою родичів. Лесі дуже подобалося жити в Олені Косач, тітки по батькові, яку в 1879 році за революційну пропаганду було заарештовано й вислано в Олонецьку губернію. Судове звинувачування звучало досить серйозно: Олені приписували спробу замаху на шефа жандармерії Дрентельна. Перший Лесин вірш якраз і присвячений тітці Олені («Надія»). Взагалі Косачі мали чимало друзів серед «неблагоннадійних». Наприклад, ще одна рідна тітка Олександра Косач-Шимановська, дружина політичного в'язня, вчила Лесю гри на фортепіано, добре знала історію й літературу. Недарма малі Косачі, наслуховавшись тігчиних оповідей, гралися у видумані ними ігри за літературними мотивами: «Юнак та біла Віла», «Одіссея». Лесю найчастіше обирали Андромахою чи Жанною Д'Арк. Безпомилна дитяча інтуїція вгадувала в маленькій дівчинці велику людину. У 1881 році в Луцьку, куди наказом міністерства внутрішніх справ був переведений на роботу батько, Леся з братом Михайлом пішла на річку Стир подивитися, як святять воду, застудилася і захворіла. Хвороба дала ускладнення. Пізніше виявилось, що в дівчинки туберкульоз кісток. Для

найстаршого сина Михайла і молодшої від нього всього на півтора року Лесі батьки найняли приватних учителів, які у Києві, де якийсь час жила Олена Пчілка з дітьми, вчили їх за програмою чоловічої гімназії. В цей час Леся грала на фортепіано під керівництвом дружини Миколи Лисенка Ольги Деконор. Літо Косачі провели в Колодяжному, яке назавжди зачарувало Леся прекрасною природою і розповідями місцевого селянина Лева Скулинського про «нечисту силу». Наступну зиму знову був Київ, вивчення класичних (грецької та латинської) мов. Хвора дочка викликала глибоку тривогу матері. Улюблениця батька, Леся ставала улюбленицею й матері, хоч колись Олена Пчілка не дуже раділа навіть її народженню. Мати допомогла дочці вивчити французьку й німецьку мови, захопила до творчості. І якщо ім'я Леся Лариса вибрала собі ще в дитинстві сама, то псевдонім був підказаний матір'ю, яка інтуїтивно відчула, що доня буде відомою і національно свідомою людиною. При сприянні матері у 1884 році восени у львівському журналі «Зоря» з'явилася перша Лесина публікація – вірш «Конвалія». Взимку Олена Пчілка запропонувала Михайлові й Лесі перекласти українською мовою «Вечори на хуторі поблизу Диканьки» Миколи Гоголя. Наступного року у Львові вийшла книжка перекладених оповідань М.Гоголя, авторами якої були молоді Косачі, що прибрали псевдонім Михайло Обачний та Леся Українка. Наступні роки стали літами великих Лесиних страждань. Хвороба прогресувала, вражала суглоби правої ноги, для лікування потребувались все нові й нові кошти. Мати возила дівчинку в Київ до професора О.Рінека, який раніше оперував Лесі ліву руку, видаливши уражені туберкульозом кисті. Через рік хвора побувала у Варшаві, та лікарі відмовлялися робити операцію, тільки виготовили протез для ноги, який давав можливість Косачівні ходити без сторонньої допомоги. Влітку 1888 року батько повіз Леся на лікування в Одесу. У цей час вірші юної поетеси друкувалися в львівських журналах, на її твори звернули увагу галицькі критики Іван Франко та Михайло Павлик. Під час короткого гостювання в Києві у брата Михайла Леся відвідувала гурток «Плеяда». Крім поезій, вона почала писати прозу. У 1890 році з-під пера Українки вийшли непересічні поезії «Contra spem spero», «Мій шлях», «Сім струн». Повертаючись з Відня, куди мати возила дочку на консультацію до лікарів, Косачі зупинилися у Львові, де зустрічалися з І.Франком, В.Гнатюком, М.Павликом. У цьому ж таки, 1891 році, у Колодяжне до Косачів приїжджала Франкова дружина з дітьми, гостював сам Франко. М.Павлик зав'язав з Лесею листування і навіть вислав їй для прочитання повість О.Кобилянської «Царівна». У березні 1893 року вийшла у Львові перша Лесина збірка – «На крилах пісень». Схвальну рецензію на книгу написав О.Маковей, правильно визначивши провідні мотиви творчості поетеси: «..Перший – то сумовитий погляд авторки на своє життя і долю; другий – то культ природи; а третій – то культ України і світове горе». Леся цікавилася історією. Дев'ятнадцятирічною дівчиною вона написала для молодшої сестри підручник «Стародавня історія східних народів», в якому проводила багато паралелей і порівнянь дійсності трьохтисячного минулого зі сучасним. Цей підручник був доступний, лаконічний і цікавий. Мужніючи, Леся зацікавилася філософією, почала також пробувати себе в публіцистиці. Разом із сестрою Ольгою вона відвідувала публічні лекції в Київському університеті, займалася самоосвітою, завдяки чому стала найосвіченішою жінкою в тогочасній Європі. У 1894 році гостювала в Болгарії в Софії у дядька Михайла Драгоманова, працювала в його бібліотеці, впорядковувала її, наче

передчуваючи близьку смерть видатного родича. За письменницею було встановлено негласний нагляд, але Леся нехтувала цим. Вона надіслала Людмилі Драгомановій статтю «Голос однієї ув'язненої», в якій критикувала французьких митців за їхнє схилення перед російською імператорською сім'єю, яка відвідала Париж. Вірш «Матиневільниця» Леся присвятила Марії Павлівні Вороновій-Ковалевській, яка отруїлася в знак протесту, коли Надію Сигиду забили до півсмерті різками з наказу коменданта Карської тюрми Маскова. Стосунки з революціонером Сергієм Мержинським з дружніх переросли у кохання. Леся взяла на свої плечі страшний труд: доглядати вмираючого і надзвичайно прикрого друга до самої смерті. Сергій поведився далеко не по-джентельменськи, змушував Лесю писати листи його коханим, нервувався, коли не було відповіді, дорікав, що Леся не відіслала його послання або знищила ті, що надійшли на його адресу. Платою за піклування й жертвну любов були безсердечні слова коханого: «І все одно, Ларисо, я тебе не любив». Про перебування поетеси в Мінську біля Мержинського існує багато легенд. Одна з них розповідає, що поему «Одержима» поетеса написала в ту ніч, коли помер Сергій і вона сама сиділа коло покійника до ранку. Знайомих і друзів у Лесі Українки завжди було багато. Вона цікавилася творчістю П.Грабовського, познайомилися і листувалася з Ольгою Кобилянською, називаючи її в листах «Хтось чорненький», «Хтосічок». Відвідала Українка й Буковину, лікувалася в Карпатах, в Буркуті, де мала прекрасні диспути про мистецтво з І.Франком. Про поетесу особливо піклувався фольклорист Климентій Квітка, який пізніше став її чоловіком. Хвороба прогресувала. В пошуках ефективного лікування Леся поїхала в Італію. Взагалі поетеса багато мандрувала по світу, та хворобу подолати не могли ні вітчизняні, ні зарубіжні лікарі. У Венеції Леся познайомила з італійською письменницею Альбіною Бізе і під її впливом почала писати драми у віршах – жанр, який надзвичайно вдавався Лесі Українці. У 1899 році у Львові вийшла друга Лесина збірка «Думи і мрії» а у квітні 1902 року в Чернівцях – книга поезій «Відгуки». У співавторстві з Климентієм Квіткою поетеса видала збірку «Дитячі ігри», пісні й казки з Ковельщини, Луцьщини і Звягельщини на Волині». Першою дуже вдалою і цікавою трагедією Лесі Українки стала «Касандра». Окрилена успіхом, письменниця створила ще «Одержиму» та «Жертву», але при вході у світ вдруге збірки «На крилах пісень» ці драми були вилучені цензурою. Щоб довести російським читачам, що українська література не поступається їхній, Леся переклала російською твори І.Франка «На дні» та «Добрий заробок», які вийшли у видавництві «Донская речь» (Ростов-на-Дону). Посилала Леся Українка свої твори для альманахів М.Коцюбинському, листувалася з Г.Хоткевичем. У 1904 році онук Т.Шевченка по сестрі Катерині – Фотій Красицький – створив портрети Лесиних сестер і самої поетеси. За досить короткий час Леся написала поему «Одно слово». Коли ж А.Кримський зауважив, що в якутській мові є слова «воля» і «вільний», авторка зняла підзаголовок твору «Оповідання старого якута» і замінила його на «Оповідання тубільця з півночі». Цей твір досить цікавий і філософський. Закінчила поетеса також драму «На руїнах». Вона все більше й більше відчувала себе драматургом і усвідомлювала, що в цьому роді літератури піде значно далі, ніж у власне ліриці. Леся спробувала опанувати також сатиричний жанр – і написала поезії «Веселий пан, «Паннародовець», в яких влучно висміяла горе-друзів народу. В ніч з 17 на 18 січня у

Київській квартирі Косачів було зроблено трус. Але він суттєво відрізнявся від обшуку 7 червня 1902 року в Одесі, коли жандарми не знайшли у Лесиних валізах нічого компрометуючого. Тепер у руках жандармів була 121 заборонена книжка. Лесю та її сестру заарештували, але все обійшлося більш-менш щасливо, і скоро обидві вже були на волі. 25 липня 1907 року Леся Українка та Климентій Квітка одружилися. Чоловік одержав посаду в суді в Криму в Балаклаві, й подружжя переїхало туди, а згодом до Ялти. Здається, прекрасний морський клімат мав би сприяти покращенню здоров'я, а поетесі стало гірше. Берлінський професор радив їхати до Єгипту, але зібрані на поїздку гроші подружжя віддало на організацію етнографічної експедиції, яка основною метою мала запис мелодій українських народних дум. Фонограф репертуару кобзаря Гната Гончаренка подружжя вислало до Львова. У січні 1909 року у Києві було поставлено «Блакитну троянду», а грошовий збір передано на пам'ятник Т.Шевченку. Далеко від рідної України – в Тбілісі, Талаві, Єгипті – Леся не забувала рідної землі. До речі, на чужині, в країні пірамід, поетесу знайшов і відвідав український історик, академік Д.Яворницький. Критичний стан здоров'я змушував Лесю Українку до частих переїздів. У 1911 році сім'я опинилася в Кутаїсі, де чоловік одержав посаду. Письменниця вже відчувала наближення смерті. Вона переслала сестрі Ользі свій архів, до виснаження працювала над «Лісовою піснею», яку розпочала 3, а закінчила 25 липня. «Лісова пісня» вийшла друком в Києві ще за життя поетеси, в 1912 році. У Кутаїсі було написано також драми «Камінний хрест» та «Оргія». Друзі та близькі наполягали на лікуванні. Леся ще раз відвідала Єгипет. Подорожі стали для неї мукою, надії на полегшення не виправдувалися. Письменниця мужньо готувалася до трагічного кінця. У березні 1913 року вона написала заяву до бібліотеки Наукового товариства ім. Т.Шевченка прийняти її твори в депозит, 28 квітня востаннє приїхала до Києва, прийшла на присвячений їй вечір в клубі «Родина», а всередині травня відбула в Кутаїсі. З голосу вмираючої дружини Климентій Квітка ще встиг записати народні пісні, а матері й сестрі Ользі Леся продиктувала зміст задуманої драми «На передмістю Олександрії». Тяжкохвору поетесу перевезли до Сурамі, але врятувати її вже ніхто не міг. 19 липня між першою і другою годиною ночі вона померла. Туруну з прахом доставили до Києва. 26 липня 1913 року Лесю Українку поховали на Байковому кладовищі. Поліція не дозволила ні промов, ні співів, а щоб ніхто не посмів порушити заборону, дала у супровід похоронній процесії наряд кінноти. За труною йшов багатотисячний натовп. Україна ховала свою дочку.

Творчість

В історію української літератури Леся Українка ввійшла передусім як поетеса мужності й боротьби. Тематично багату її лірику трохи умовно (з уваги на взаємозв'язок мотивів) можна поділити на особисту, пейзажну та громадянську. Головні теми її ранніх ліричних поезій: краса природи, любов до рідного краю, особисті переживання, призначення поета й роль поетичного слова, соціальні та громадські мотиви.

У її перших творах помітні впливи Тараса Шевченка, Пантелеймона Куліша, Михайла Старицького, Генріха Гейне, але й у них видно виразні впливи Ольги Петрівни і Михайла Драгомадова (псевдонім — Українець) на вибір її мотивів.

Поезія Лесі Українки характеризується тим, що у ліричний ряд вона вносить елемент оповіді, і такий виклад матеріалу дає перевагу авторові у вираженні задуми: появляється багатопланованість, різне бачення об'єкта зображення підсилює головну ідею. Цим досягається не властива ліричному роду письма епічність, широта, об'ємність. Вірші циклу в сукупності відтворюють ніби рухливу панораму, значно ширшу сюжетну картину, аніж це може досягнути один тільки ліричний твір.

У творчості кожного письменника важливо визначити два головні аспекти: зміст і характер написаного та місце і роль його в історії літератури. Для аналізу творчості Лесі Українки це особливо суттєво, бо за ідейно-художнім змістом та значенням для історії її поезія займає особливе місце.

Світ поезії Лесі Українки різноманітно-багатий, яскраво індивідуальний, емоційно-піднесений. Її талант лірика найповніше розкрився в громадянській поезії.

Розглядаючи жанри громадсько-політичної лірики в контексті свідомості епохи, переконуємось, що образна думка поетеси органічно пов'язана з реальним життям, з найважливішими подіями того часу. Тема революційної боротьби, любов до рідного краю, роздуми про майбутнє народу, завдання і обов'язки митця визначили головний пафос творчості письменниці, а разом із тим і світ художніх образів. Саме тому двосічні мечі і блискавиці, вогнисті пісні і дзвін кайданів, громи, весняної бурі і борці-прометеїсти з'являються у творчості Лесі Українки як естетична необхідність. Поза сумнівом, що багата, дивовижна особистість Лесі Українки віддзеркалюється у світі поезії.

Поезія Лесі Українки збагатила новими якостями національну літературу: загострену увагу до ідеологічних проблем, інтелектуалізм, посилення психологічного змісту.

Творчість великої поетеси багата й різноманітна, але провідним мотивом лірики

геніальної поетеси слід вважати патріотизм..У дебютній збірці поезій «На крилах пісень», виданій у Львові, авторка пише:

До тебе, Україно, наша бездольная мати,

Струна моя перша озветься.

І буде струна урочисто і тихо лунати,

І пісня від серця поллеться.

Своє слово і талант віддала поетеса на служіння рідному краю. Думка про нього ні на хвилину не покидала Лесю Українку:

І все-таки до тебе думка лине,

Мій занапащений, нещасний краю!

Ніжна, алесильнадухом, спонена прометеївським вогнем любові до людей, Леся замислюється над болючими проблемами свого часу; звертається до музи, щоб та порадила, «як жити нещасливим»; шукає шляхів, провідної зірки, яка б вивела її народ до волі:

Як допомогти в безмірнім людським горі?

Як світ новий з старого збудувати?

Леся Українка глибоко вірила в національне визволення рідного краю, в повалення самодержавного ладу. У віршах «Мій шлях», «Коли втомлюся я життям щоденним...» письменниця мріє про «братерство, рівність, волю гожу», картини нового, вільного життя змальовує за допомогою абстрактних понять-образів — «золотих зірок», «іскри любові братньої», «влади світлої».

Особливу увагу слід звернути на весняні пейзажі у творах поетеси. Вони символізують духовні сили людини, її мрії, надії, оновлення, щастя. Також весна асоціюється з початком Лесиного літературного шляху:

На шлях я вийшла ранньою весною

І тихий спів несмілий заспівала...

Велика поетеса Леся Українка все життя і всю свою творчість присвятила рідному краю. Де б вона не була, ніде не могла забути біль уярмленої України. Вона мріяла про щасливу долю Батьківщини. Як кредо молодої поетеси прозвучав вірш «Contra spem spero» (1890р.):

Я на гору кругу крем'яную

Буду камінь важкий підіймать

І, несучи вагу ту страшную,

Буду пісню веселу співать.

Так! Я буду крізь сльози сміятись,

Серед лиха співати пісні, -

Без надії таки сподіватись,

Буду жити! Геть думи сумні!

Цю поезію характеризує античне розуміння доблесті жінки-воїна.

І ці рядки пише фізично квола і хвороблива жінка, яку хвороба гнала по світах! Та серце її жило на батьківщині: «І все-таки до тебе думка лине, мій занапащений, нещасний краю...» З переживань і болю народжується мужня, заклична громадянська поезія» що будила людей до боротьби і праці в ім'я народу.

Мотив волі набирає в ній досить різноманітних барв: від нескорення традиційному розумінню імперії до індивідуального вибору, що означає відкриття істини і служіння їй. Зрада ідеалам ототожнюється з трагедією, з вчинком Медеї. Такі ж основні мотиви поезій

«До товаришів», «Товарищі на спомин», «Грішниця», «Slavus — Sclavus», «Fiat pox», «Епілог» і багато інших.

Елемент епосу, властивий багатьом ліричним поезіям Українки, знайшов пізніше

втілення в баладах, легендах, поемах, писаних на сюжети світової культури («Самсон», «Роберт Брюс, король шотландський», «Віла-посестра», «Одно слово» й ін.) та розкритті ролі поета в боротьбі («Давня казка», «Саул», «Орфееве чудо»).

У другій половині 90-х рр. Леся Українка звертається до драматургії. Перша її драма «Блакитна троянда» (1896) з життя української інтелігенції поширює тематику тогочасної української драми, що доти показувала переважно життя селянства.

Далі Леся Українка, широко використовуючи теми й Образи світової літератури, розвинула новий жанр — драматичну поему.

Особливе місце в її творчості посідають драматичні поеми на теми вавилонського полону при аналогії полону України в Російській імперії («На руїнах», «Вавилонський полон», «В дому роботи — в країні неволі»). Символічний зміст цих поем поетеса розкрила в поезії «І ти колись боролась, мов Ізраїль, Україно моя», де можна знайти такі рядки: «Чи довго ще, о Господи, Чи довго, ми будемо блукати і шукати рідного краю на своїй землі?». Становлять вони своєрідний ключ до зрозуміння образу неволі. Персонажі творів — це люди, які забули власне коріння. Духовна сліпота стає певним лейтмотивом творчості Лесі Українки.

Угодництво й пасивність громади картає поетеса в драматичній poemі «У катакомбах» (1905 р.).

Мотив вищого покликання митця, який яскраво проявляється вже в циклі поезій «Сім струн» у вірші «Га» (Фантазіє, ти сила чарівна) в даній драмі набувають особливого загострення.

До найвизначніших творів Лесі Українки належать драми «Камінний господар» і «Лісова пісня». «Лісова пісня» (1911 р.) — вершина творчості Лесі Українки. У ній показано конфлікт між високим ідеалом і прозаїчною дріб'язковою буденщиною. Головна героїня драми-феєрії Мавка — не тільки поетичний образ казкової істоти, а й філософське узагальнення всього прекрасного, вічно живого. Циклічність природи протиставляється людському життю. І то власне натура перемагає, байдужа до трагедій.

Окреме місце в літературній спадщині Лесі Українки має мистецька проза. Перші оповідання із сільського життя («Така її доля», «Святий вечір», «Весняні співи») змістом і мовою пов'язані з народними піснями. У жанрі казки написані «Три перлини», «Чотири казки зеленого шуму», «Лелія», «Біда навчить», «Метелик». Гострим драматизмом відзначаються повісті «Жаль» і «Приязнь». Залишилася не закінченою передсмертна повість Українки «Екбаль Ганем», у якій вона хотіла змалювати психологію арабської жінки.

«Лісова пісня»

Історія написання

Драма-феєрія «Лісова пісня» є вершиною поетичної майстерності великої української поетеси. У своїй творчості Леся Українка нерідко використовувала теми з античної міфології. Але особливо плідним виявилось її звернення до вічного джерела натхнення — фольклору рідного краю.

Задум цього твору, що вважається однією з перлин світової поезії, виник у поетеси ще тоді, коли вона вперше познайомилася з чарівною природою Волині. Можливо, саме тому працювала вона над драмою-феєрією лише 10—12 днів.

У квітні 1911 р., після лікування в Єгипті (Гелуан), Леся приїхала до Києва. 2 червня вже була в Кутаїсі, де служив її чоловік Климентій Квітка. А 3 липня вона вже почала працювати над «Лісовою піснею». 25 липня на робочому столі Лесі вже лежав чорновий варіант твору.

Ось як розповідала про це поетеса у листі до сестри Ольги від 9 листопада 1911 р.: «Писала я її дуже недовго, 10-12 днів, і не писати ніяк не могла, бо такий уже був непереложний настрій; але після неї я була хвора і досить довго «приходила до пам'яті». Далі я заходила її переписувати, ніяк не сподіваючись, що це забере далеко більше часу, ніж саме писання, — от тільки вчора скінчила сю мороку, і тепер чогось мені шия й плечі болять, наче я мішки носила...»

У листі до матері (О. П. Косач) від 2 січня 1912 р. Леся сповіщала про успіх п'єси: «Успіх «Лісової пісні» серед вас вважаю за великий тріумф собі, тим більше, що його не сподівалась чогось... А я таки сама «неравнодушна» до сеї речі, бо вона дала мені стільки дорогих хвилин екстазу, як мало яка інша... Мені здається, що я просто згадала наші ліси та затужила за ними. А то ще й здавна тую Мавку «в душі держала», ще аж із того часу, як ти в Жобориці мені щось про мавок розказувала, як ми йшли якимсь лісом з маленькими, але дуже рясними деревами. Потім я в Колодяжному в місячну ніч бігала самотою в ліс (ви того ніхто не знали) і там ждала, щоб мені привиділася Мавка. І над Нечимним вона мені мріяла, як ми там ночували — пам'ятаєш? У дядька Лева Скулинського... Видно, вже треба було мені її колись написати, а тепер чомусь прийшов «слушний час» — я й сама не збагну чому. Зчарував мене сей образ на весь вік».

У творі показано боротьбу величного й прекрасного, волелюбного й вільного, доброго й незалежного проти мізерного й рабського, задрісного й ненависного, злого й

міщанського.

Вплив природи, народу, серед якого жила, був таким всеперемагаючим, що Леся Українка використала мову, пісні, обряди й звичаї, культуру й побут, почуті легенди, перекази старих людей, цікавилася історією цього чудового краю.

Слово «пісня» в назві п'єси, використане авторкою, напевне, з тією метою, щоб підкреслити ідею, покладену в основу твору, що, як і сам твір, житимуть вічно. Вона розуміла, що пісня й народ міцно пов'язані між собою, бо немає народу без мови, без пісні, й навпаки. Отже, поки буде життя на землі, доти існуватиме й пісня.

Надзвичайно вдала назва п'єси свідчить про те, що вона була не випадковою, а заздалегідь обдуманною.

У драмі-феєрії змальовано протиставлення двох протилежних світів: перший — вільний, широкий, незалежний, що до нього тягнуться і людина, і природа; другий — рабський, задрісний, хижацький, для котрого немає нічого святого, не існує віками усталених традицій і звичаїв. Саме до цього злого світу належить Лукашева мати та його жінка Килина.

«Лісова пісня» не тільки драма-поема. Це драма-пісня, ніжна, як голос сопілки, пісня поліського задумливого лісу, зворушлива, глибока й мудра. П'єса хвилює красою мрії, словами-самоцвітами, музикою мови. Цей художній твір можна назвати вдалим Лесиним словом — дивоцвіт.

ЦЕ ЦІКАВО

У 1882 р. родина Косачів переїжджає з Луцька до села Колодяжного під Ковелем. Ще з Луцька возила мати майбутньої поетеси, Олена Пчілка, своїх дітей в село Чекни Луцького повіту, де і вони почули й побачили, як виконуються в народі веснянки.

«До самісінької садиби Косачів підступало лісове урочище Ко-ничівщина з старими гіллястими дубами та густою ліщиною, — згадує подруга дитячих літ Лесі Українки Варвара Дмитрук з Колодяжного. — Мало хто з сільської дітвори наважувався ходити туди самотою, бо старші лякали нас лісовиками, відьмами та іншою нечистою силою, яка нібито там водилася. Знала про це і Леся, проте не зважала. Ранньою весною приносила звідти конвалії, ряст, а пізніше водила й нас збирати суниці та інші лісові ягоди».

Отже, не може бути ніякого сумніву, що саме Нечимне стало колискою «Лісової пісні».

Природа у драмі-феєрії «Лісова пісня»

У «Лісовій пісні» зображено два світи — світ природи та її істот і світ реальний, із

постатями звичайних людей. Між світом природи і людьми існують певні суперечності.

Основний конфлікт драми підпорядкований головній ідеї твору — боротьбі за світле, гармонійне, вільне життя, аа високу мрію, за красу й вірність кохання, засудженню буденщини, тупості, сірості.

У природі, поруч із вільними істотами, діють темні сили — сили тьми і тихого болота. Врешті-решт усе краще в людині і в природі поєднується, аби захистити світлу мрію.

Уже в пролозі п'єси одвічний потяг до щастя, активне рушійне начало в бездіяльному животінні й заспокоєності природи протиставлено силам застою.

«Той, що греблі рве» — символ весняної бурхливої води, а «весняна вода, як воля молода». Він служить Океану, а не Водянику — «господарю тихої води, драговини й застою, який дружить з осіннім дощиком». З першої дії починається протистояння людини з природою. У ліс приходять люди: Лісові сили їм допомагають, водянні намагаються шкодити. Зустрічаються головні герої драми — дитина лісу Мавка і сільський парубок Лукаш — і закохуються одне в одного. Історія кохання Мавки і Лукаша становить сюжет твору.

Конфлікт між коханням Мавки і байдужістю Лукаша зображено у другій дії п'єси — пізнього літа, коли в душі Лукаша в'яне поезія кохання до Мавки. Він вагається, бо не в змозі зробити вибір між вимріяним світом і буденщиною.

З'являється Килина — втілення бездуховності й обивательської обмеженості. Вона в усьому протистоїть Мавці — символу краси і поезії. Коли Лукаш зраджує поетичну Мавку і сватає буденну Килину, охоплена відчаєм Мавка втрачає цікавість до життя і добровільно погоджується покинути цей світ і зникнути «у підземеллі темної потойбічної сили — «Того, що в скалі сидить».

У третій дії Лукаш стає звіром, перевертнем-вовкулакою, але Мавка, якій невідомі почуття помсти, приходять на допомогу коханому і повертає йому людську подобу. Аж тут саму Мавку Килина перетворює на Вербу. Та даремно: кохання перемагає навіть смерть, а чистий вогонь спалює усе брудне, «нікчемне, очищає людину, даруючи їй волю». Драма закінчується епілогом — спалахом весняної краси, переможним співом кохання, усміхом щастя серед зимового сніговію.

В українській драматургії не можна назвати жодного твору, де б природа відіграла таку величезну роль, як у «Лісовій пісні». У драмі природа живе в символічних образах, які є дійовими особами п'єси. Та й тло, на якому відбуваються події, — ліс, озеро, кожне дерево — живе своїм життям, говорить, дихає, має свій характер і звичай.

Поліські пейзажі змальовано реалістично, нібито з натури. Це пейзажі реально існуючого с. Нечимно-го на Ковельщині. Фантастичні персонажі п'єси мало чим

відрізняються від людей, вони можуть бути навіть привабливими і добрими. Зустріч із Мавкою зовсім не лякає Лукаша, бо вона «така, як дівчина».

Якось навесні прийшов юнак до лісу і заграв на сопілці. До дивної мелодії сопілки не байдужа навіть сама-природа: «З очеретів чутно голос сопілки, ніжний, кучерявий, і як він розвивається, так розвивається все в лісі... На озері розкрились лілеї білі і зазолотили квітки на лататті. Дика рожа проявляє ніжні пуп'янки».

Чудово, «солодко» грає Лукаш, а природа вторить його мелодії. Вночі, коли «поснули» барви, природа, мов жива істота, «починає ходити по лісі». Коли Лукаш цілує Мавку «довгим, ніжним, тремтячим поцілунком», озиваються співом солов'ї і всі голоси весняної ночі.

Мавка безмежно щаслива, але в її серці зароджується передчуття чогось недоброго. Далі природа змінюється: «Озеро змаліло, очерети сухо шелестять скупим листом».

Природа в'яне. Зникає польова краса, вирвано квіти з пшениці, почорнів червоний мак. З останніми зів'ялими квітками зникає й любов Лукаша до Мавки. Минає літо — минає і кохання. Лукаш залицяється до Килини, пішов її провадити, а Мавка сидить і тихо плаче. І разом з нею плаче і природа: починає накрапати дрібний дощик. Чим сумніше на душі у Мавки, тим сумнішим стає навколишній світ.

«Мавка знов похилилась, довгі чорні коси упали до землі. Починається вітер і жене сиві хмари, а вкупі з ними чорні ключі пташині, що відлітають у вирій»...

Та ще не вмерла надія — «ніяка туга краси перемагати не повинна». Ліс спалахує осінньою красою перед зимовим сном.

До тих пір, поки Лукаш не повернеться до Мавки, природа не матиме яскравих фарб. Замість солов'їного співу тепер «стогнуть пугачі, регочуть сови, уїдливо хававкають пушики».

Зі зміною почуттів Лукаша, який знов кохає Мавку, зимовий пейзаж із сніговицею перетворюється на весняне цвітіння.

Ніде Леся Українка не забарвлює природу в якийсь нереальний, не властивий їй колір. Перелесник символізує вогонь, тому він у червоному одязі, з буйно розвіяним волоссям. Непосидючий «Той, що греблі рве» буває у водах різних широт, тому одяг на ньому міниться всіма можливими барвами води: «від каламутно-жовтої до ясно-блакитної, і поблискує гострими злотистими іскрами». Навесні Мавка в ясно-зеленій, кольору молодого листа, сукні, а Лісовик — у вбранні барви кори. На свято осені вдягаються вони в золото і пурпур.

Природа у «Лісовій пісні» промовляє на різні голоси. Навіть вітер «поривчасто зітхає»,

«очерет перешіптується з осокою», «кують зозулі, лящать солов'ї» .

У драмі-феєрії чи не найголовнішими є взаємини людини з природою. У п'єсі водяні духи неприхильні, зрадливі до людських істот і «вода не держить сліду». Ліс — вірний друг людства, тому Лісовик і Мавка допомагають людям. Але й людина повинна знати та оберігати природу. Саме так поводить ся дядько Лев. Отже, краса і гармонія в природі досягаються тоді, коли вона споріднена з людиною, яка, у свою чергу, має бути щирою і доброю до природи та її створінь. Мавка перетворюється на вербу, верба спалахує вогнем, але не гине, бо природа вічно жива, безсмертна:

Легкий, пухкий попілець
ляже, вернувшись, в рідну землю,
вкупі з водою там зростить вербицю, —
стане початком тоді мій кінець.

У «Лісовій пісні» поетично змальовано казкові образи, створені фантазією мешканців Волинського Полісся: «Той, що греблі рве», Потерчата, Русалка, Водяник. Всі вони «живуть своїм життям, а їхні взаємини схожі на людські». У першій дії п'єси з'являються нові фольклорні образи — Лісовик, Мавка, Куць, Перелесник.

Образи драми-феєрії «Лісова пісня»

Образи драми-феєрії «Лісова пісня» можна розглядати за двома класифікаціями:

- 1) образи фантастичних істот і образи людей;
- 2) позитивні і негативні образи.

Перша класифікація значно простіша для розуміння, бо серед людських персонажів у творі лише Лукаш, його мати, дядько Лев і Килина з дітьми, всі інші персонажі є фантастичними.

Звертаючись до другої класифікації, необхідно враховувати й те, що негативними рисами наділені в творі як міфологічні істоти, так і люди: Килина і мати уособлюють зло, дядько Лев — добро і людську порядність.

Фантастичні істоти розподіляються на негативних і позитивних не за народною міфологією (у міфології мавки (нявки) є небезпечними для людей, бо зводять зі світу, несуть загибель), а за вчинками. Тому Мавка, Лісовик, Русалка Польова, Перелесник — позитивні образи, а Куць, Потерчата, Злидні та інші — негативні.

Суперечливим для Сприйняття є образ Лукаша.

Лукаш належить до позитивних образів лише тоді, коли він закоханий у Мавку, адже

саме тоді він добрий, поетичний, з чистими помислами. Втративши кохання до Мавки, Лукаш втрачає людську подобу і є уособленням зла, але кохання Мавки пробуджує в ньому людську істоту — і цей образ знову переходить до розряду позитивних.

Мавка

Усю силу поетичного чуття вклала Леся Українка в бездушну лісову істоту — Мавку, і сталося чудо: Мавка ожила. Недарма дядько Лев каже:

Треба тільки слово знати,
то й лісовичку може уступити
душа така самісінька, як наша.

Ось якою уявляла собі Мавку Леся Українка: «З-за стовбура старої розщепленої верби півусохлої виходить Мавка, в ясно-зеленій одежі з розпущеними чорними, з зеленим полиском, косами, розправляє руки і проводить долонею по очах».

На думку О. Потебні, Мавки — це душі нехрещених дітей. У російському фольклорі Мавка — це душа дівчини, що померла до хрещення.

Найвдаліше тлумачення цього слова знаходимо у словнику Б. Грінченка: «Мавка — дитя жіночої статі, яке вмирало нехрещеним і перетворювалося в Русалку». У «Лісовій пісні» поетеса називає Мавкою міфічну істоту — лісову русалку.

Критики ставлять цей образ у ряд улюблених жіночих образів Лесі Українки — поруч із «забутою тінню» — Дантовою дружиною, Долорес, Йоганною, Ізольдою Білорукою.

Вперше побачивши Мавку, Лукаш здивований її красою:

...Що ж ти зовсім така,
як дівчина... ба ні, хутчій як панна,
бо й руки білі, і сама тоненька.
І якось так убрана не по-наськи...

Лукаш помітив, як незвичайно змінювався колір її очей.

У ту ніч, коли кохання розцвіло, Мавка, «наче лісова царівна у зорянім вінку на темних косах».

Заради великого кохання до Лукаша ця вільна лісова істота стане покірною служницею в Лука-шевої матері. Та буденне вбрання сільської дівчини, яке її змусили надіти, ніяк не пасує до Мавчи-ної краси — в ньому вона має злидений принижений вигляд.

А ось ще один приклад: «Якось постать... знеможена прихилилась до одвірка, в ній ледве можна пізнати Мавку».

Так за допомогою портретної характеристики поетеса розкриває внутрішній світ, переживання Мавки. Словами «конаюча надія» передано її трагедію.

Завдяки образу Мавки поетеса розкриває найголовніші проблеми, які одвіку хвилювали поетів всіх часів, — ролі мистецтва, краси, кохання. Сама Мавка — це символ прекрасної мрії, поезії і краси. Романтичний образ Мавки оточений полум'яним зоряним ореолом. Це вогнисте сяйво супроводжує її упродовж всієї п'єси. У ніч кохання Лукаш одягає Мавці на голову зоряний вінок, а його поцілунок здається їй «зіркою, що в серце впала». Їй хочеться, щоб очі Лукаша «розсипали вогнем самоцвіти». Закохана до нестями, Мянка мріє вмерти від щастя, як «летюча зірка». А коли Лукаш зрадив її, «всі зорі погасли і у вінку, і в серці» Мавки. Навіть із мертвого царства «Того, що в скелі сидить» вона вирвалась за допомогою вогню: «вогнем підземним мій жаль палкий зірвав печерний склеп».

Мова Мавки — поетична, сповнена ліризму. Незвичайність її слів уражає й Лукаша: спочатку він зачарований ними, згодом, розлюбивши Мавку, дорікає їй за те, що вона в будень «править таке, немов на свято фацію». Він не розуміє романтичного складу думок Мавки, яка мислить конкретними образами, породженими її оточенням: «Ну, як таки, щоб воля — та пропала? — дивується Мавка. — Се так колись і вітер пропаде». Або: «Мій жаль спадає, наче мертвий лист».

Для лісової красуні природа не німа, не мертва: «Німого в лісі немає в нас нічого». Мавка розуміє мову квітів, дерев і навіть пояснює коханому, про що говорить дика рожа з ясенем. Для Мавки всі сили природи — живі істоти, що мають свій характер і звичай.

Мавка — дуже чутлива істота («Цить! Хай говорить серце...»). Мелодію сопілки вона розуміє краще, ніж сам Лукаш:

Я тебе за те люблю найбільше, —
чого ти сам в собі не розумієш,
хоча душа твоя про те співає
виразно-щиро голосом сопілки...

Мавка до кінця лишається ідеально чистою, щирою, незрадливою в коханні. Вона перша говорить Лукашеві про своє почуття, не соромлячись голосу серця, бо її благородній вдачі невідомі якісь розрахунки чи компроміси:

Чи ж то ганьба,
що маю серце не скупе, що скарбів

воно своїх не криє, тільки гойно
коханого обдарувало ними,
не дожидаючи вперед застави?

Леся Українка оспівує щире, чисте кохання як найдорожче, що є в світі. Деякі критики вважають, що Мавка не бореться за своє кохання. Але це не так. Відразу зрозумівши хижу вдачу Килини, вона намагається відкрити Лукашу на неї очі, та він її не послухав. Навіть страшні душевні страждання не позбавляють її почуття власної гідності. Мавка покохала Лукаша навіки, її любов чарує нас красою вірності. Вона не здатна платити злом за зло. Зрадивши своє кохання, Лукаш став вовкулакою, і тоді Мавка знов повернула йому людську подобу. Витонченість почуттів цього дивного створіння проявляється в усьому: Мавка чує, як співає весна, розуміє мелодію сопілки, знає, про що скрипить верба.

Образ Мавки, істоти фантастичної, набуває у «Лісовій пісні» реалістичних життєвих рис, стає втіленням усього доброго, гарного, світлого, втіленням вимріяного щастя.

Лукаш

Світлими теплими тонами змальовано у «Лісовій пісні» Лукаша і дядька Лева. Напровесні обидва вони з'являються в лісі, аби побудувати хату і оселитися там назавжди. Ім'я Лукаш відомо багатьом слов'янським мовам. За етимологічним словником, в українській мові воно запозичене з польської, до якої, у свою чергу, прийшло з латинської, і означає «світло», а первісне значення його імені — «народжений при сході сонця». У драмі-феєрії Лукаш — ще зовсім молодий, гарний, чорнобривий, стрункий парубок. Нижній спів його сопілки порушив лісову тишу сповнив ліс світлом і теплом. Почувши його мелодію, уся природа пробудилася, неначе зійшло сонце.

У весняному лісі Лукаш зустрівся з лісовою красунею Мавкою. Спалахнуло перше кохання молодих сердець, і від їхнього щастя забуло все довкола.

Спочатку Лукашеве кохання було палким і щирим: він захоплюється вродою Мавки, захищає її від переслідувань Перелесника, кидається в ніч за світлячками, щоб прикрасити ними розкішні коси коханої. Але все це швидко минає. Вслухайтесь лише у його слова — від палкого вигуку: « Я зацілюю тебе насмерть! » до образливого: « Яка страшна! Чого ти з мене хочеш? » Любов Лукаша не витримує перевірки буденщиною, і він врешті-решт погоджується на шлюб із моторною вдовою Килиною, яку підшукала йому мати. Така пасивність парубка цілком відповідає добре знайомим Лесі Українці звичаям поліського села, де за жениха все вирішували його батьки.

Не маючи вольового характеру, Лукаш легко піддається впливові обставин. Він намагається виправдатися перед зраженою ним Мавкою:

Ти бачиш... мати все гризуть за тебе!..
їм невістки треба,
бо треба помочі — вони старі.
Чужу все до роботи заставляти
не випадає... Наймичка — не дочка...
Та, правда, ти цього не розумієш...

Найбільша біда Лукаша в тому, що він сам не розуміє, який має творчий дар — його гра на сопілці нікого не залишає байдужим.

Зі змінами у поведінці Лукаша змінюється і його мова: із лагідної й поетичної вона стає різкою, навіть брутальною: «Ай дай спокій! Не маю часу», — кидає він засмученій Мавці, яку занапастив.

Невіддільна від образу Лукаша алегорична постать його Доля. Ця постать підсилює драматичність подій, вона викликає особливий смуток, жаль за втраченим великим щастям, якому немає вороття. Наче морок по гаю, блукає загублена Доля, шукаючи стежки до минулих днів, та ті стежки вже позамітало снігом:

Доля.
Ой колись я навесні
тут по гаю ходила,
по стежках на признаку
дивоцвіти садила.
Ти стоптав дивоцвіти
без ваги попід ноги...
Скрізь терки-байраки,
та й нема признаки, де шукати дороги.

Пішла і зникла в снігах Лукашева доля, вказавши йому на вербову гілку, що він її кинув. Лукаш підіймає цю гілку-сопілку і починає грати. «Спочатку гра сумна, як зимовий вітер, як жаль про щось загублене і незабутнє, але хутко переможний спів кохання покриває тугу.» Під спів сопілки розцвітає весна. Так, мрію вбити не можна.

Доля — це Лукашева совість, яка чинить суд над його життям.

Дядько Лев

Особливе місце відводить Леся Українка у своєму творі образу дядька Лева.

Цей персонаж поетеса описала так: «Лев уже старий чоловік, поважний і дуже добрий з виду: по-поліському довге волосся білими хвилями спускається на плечі з-під сивої товстяної шапки-рогат-ки; убраний Лев у полотняну одежу і в ясно-сиву, майже білу свиту; на ногах постолі, в руках клошня (малий ятірець), коло пояса на ремінці ніжик,

через плече виплетений з лика кошіль (торба) на широкому ремені...»

Ім'я Лев походить від грецького слова — власного імені, що виникло на основі загальної назви «лев» (великий хижий звір родини котячих). У народі цього звіра називають царем звірів, володарем лісу, лісним царем. Лукашевого дядька всі поважають, прислухаються до його порад.

Життєві засади, що визначають поведінку дядька Лева, його особистий досвід, дбайливе, по-справжньому господарське ставлення до природи роблять цей образ співзвучним нашому часу. Через нього Леся Українка ставить важливу для людства проблему — захист довкілля; саме в ньому втілює одну з головних думок п'єси: людина повинна бути мудрою і обачливою у своїх стосунках з природою, берегти усе живе на землі.

Цей мудрий старий поліщук із чистого душею і благородним серцем стоїть осторонь дрібних сварок і власницького користолюбства.

Заступаючись за Мавку перед матір'ю Лукаша, дядько Лев каже: «Та що ти знаєш? От небіжчик дід казали: треба тільки слово знати, то й в лісовичку може уступити душа така самісінька, як і наша».

Дядько Лев — типовий образ мудрого знахаря, який своєю розважливою поведінкою урівноважує співвідношення добрих і злих сил природи. Таємниці його мудрості пов'язані зі знанням найпоширеніших народних оберегів:

Я, небоже, знаю,
як з чим і коло чого обійтися:
де хрест покласти, де осику вбити,
де просто тричі плюнути та й годі:
Посієм коло хижки мак-відюк,
терлич посадимо коло порога, —
та й не приступиться ніяка сила...

За народними уявленнями, хрест оберігає від диявола, але не від русалок, бо вони бояться терличу. Осиковий кілок боронить від упирів, мак-відюк — від неупокоєних мерців та відьом.

Дядько Лев завжди добрий, щирий, вірний своєму слову, він розуміє красу й силу лісу, охороняє його до самої своєї смерті. Зате й природа та всі її створіння шанують дядька Лева, бо він є живим прикладом гармонії у взаєминах людини і природи. Дядько Лев виступає розумним володарем сил природи, який живе у злагоді з нею. Ця постать символізує силу розуму і доброти, невичерпність джерел народної творчості, бо дядько Лев знає такі казки, «що їх ніхто не вміє».

Реалізм «Лісової пісні»

М. Рильський назвав «Лісову пісню» діамантовим вінцем Лесі Українки.

Крізь усе життя пронесла поетеса любов до народної творчості. Ремарки до «Лісової пісні» — це справжня поезія в прозі, надзвичайно точні, стислі і разом із тим поетичні замальовки поліських пейзажів. У цьому виявилось, зокрема, новаторство Лесиної драматургії. «Лісова пісня» нібито переливається різноманітними барвами, які відбивають розмаїття кольорів у різні пори року.

Разом із тим письменниця виявила неабияке знання побуту і звичаїв поліського села.

Майстерно виписані сцени сварки жінок нагадують нам епізоди творів кращих наших побутописців — Нечуя-Левицького, Кропивницького.

Написати «Лісову пісню» Лесею Українку спонукала туга за рідним краєм. Появу драматичної поеми зумовила також внутрішня потреба поетеси висловити протест проти гнітючої атмосфери, яка панувала в той час у літературних колах. «Такий твір мусив з'явитися, його чекало життя, його вимагала література», — писала сама авторка,

У п'єсі опоетизовано красу людських взаємин, потяг до щастя, непередбачену силу великого кохання. Неабияке місце у творі посідає проблема мистецтва. Мистецтво — це те, що облагороджує людину, дає їй душу, наближає до природи.

Загадковий світ Лесиного шедевра і досі вабить нас незвіданими глибинами поетичної думки.

ЦЕ ЦІКАВО

Вперше «Лісову пісню» поставив Державний український драматичний театр (нині Дніпропетровський драматичний театр ім. Т. Г. Шевченка) в революційні дні 1918 року. Відтоді драма-феєрія з незмінним успіхом йшла майже в усіх театрах України. «Лісова пісня» — новий драматургічний жанр, створений Лесею Українкою: це проблемна філософська драматична поема

«Бояриня»

Звернення до проблем національної історії

Драматична поема Лесі Українки «Бояриня» належить до тих творів, які ще донедавна були не відомі читачеві. Вперше поема побачила світ 1914 р., вже після смерті письменниці. «Бояриню» було видано окремими виданнями 1918 і 1923 р., а вже до 1989 р. вона не тільки це друкувалася, але ніде про неї навіть не згадувалося. Лише в 20-30-ті рр., у часи другої хвилі національного відродження, з'явилися поодинокі статті стосовно поеми, а потім — знов мовчанка навколо твору, бо твір цей присвячено драматичним подіям історії України.

В епоху «розквіту» соціалізму будь-яка згадка про національну своєрідність розцінювалась як крамольна і каралась якнайжорстокіше.

З усіх національних проблем Леся Українка обирає найгостріші, найдраматичніші проблеми національної зради і національної туги, осмислюючи їх на матеріалі української історії XVII століття, точніше — доби Руїни. Ця епоха належить до найтрагічніших в історії України.

Згаданим проблемам Леся Українка приділяє постійну увагу. Навіть тоді, коли вона тяжко хворіла і перебувала далеко від Батьківщини, її цікавили громадсько-політичні питання.

Лікуючись у Єгипті, письменниця впродовж трьох днів (27-29 квітня 1910 р.) створила драматичну поему «Бояриня».

При написанні цього твору Леся, добре обізнана з історією України, використала відомі їй роботи українських істориків, передусім Костомарова: монографію «Руїна», статті «Дві руські народності», «Нарис домашнього життя...», повість «Чернігівка», а також праці Єфименкової «Южнорусские братства», «Історія русів», художні та наукові праці Пантелеймона Куліша.

Крім цих матеріалів, письменниця ознайомилася із листами Чернігівського архієпископа Лазаря Барановича, де йшлося про порушення царськими воєводами Переяславських угод.

«Бояриня» — це перша поема поетеси про історичні події в Україні.

Дія відбувається у другій половині XVII століття, коли Росія порушила угоди, укладені

на Переяславській раді. Україна, яка за умовами договору мала бути лише у військовому союзі з Росією, через войовничу політику царизму та розбрат між окремими представниками козацької старшини, які вели між собою братовбивчу боротьбу за владу, перетворилася на руїну. Нешаслива доля, що спіткала волелюбний український народ, визначала його подальше політичне та громадське життя впродовж кількох століть — майже до нашого часу.

Переяславська рада була важливим історичним актом. Столітньою боротьбою з Польщею Україна виборола собі незалежність, але польська шляхта, кримське ханство і султанська Туреччина продовжували свою загарбницьку політику.

Як зазначає історик Микола Аркас, Богдан Хмельницький глибоко вивчав ситуацію, виважував своє рішення, перш ніж прийняти його остаточно. «Лихоліття, безсилість, безправність і лукавство Польського уряду; безперестанні війни і колотнечі, а через них занехаяні і пожовані ниви та хазяйство; недорід кілька год, сподіванки народні на кращі часи, надія на гетьмана, що він виборе Україні кращу долю, — все це не раз заставляло Хмельницького оглядатися навкруги і шукати такого захисту, що справді дав би сердешній Україні легко дихнути. Але що бачив він навколо? Польща ледве сама справлялася з безладдям у себе вдома, та останніми часами зі своєю католицькою вірою надто далася у знаки Україні; тяжка боротьба безперестанна з нею зробила з неї ще клятішо-го ворога України».

Основною перепорою до єднання було те, що Російська держава перебувала під необмеженою самодержавною владою.

«А тим часом українці з давніх-давен були народ суто демократичний (простолюдний) і взагалі такий, що рівні права для усіх вважав за найголовніше для свого життя, за святощі, за які він так довго і уперто боровся стільки віків. У ті давні часи ні один ще народ не мав такої «демократичної» республіки (держави з виборним державцем), якою була Україна, не мав такого рівноправного і міцного військового устрою в себе, який мала Січ Запорозьська, — це був український лицарський орден, що не мав собі рівні у Європі й до наших часів.»

Російський цар також вагався щодо доцільності возз'єднання з Україною. Попри всі ці вагання український народ сподівався на допомогу могутньої Російської держави. Пишне і велике російське посольство, яке приїздило до Хмельницького, люди зустрічали з радістю. Цар Олексій Михайлович розумів усю важливість справи і тому послав в Україну високоосвічених і знатних людей.

Одним із послів був мудрий і хитрий боярин Василь Васильович Бутурлін. Отже, посольство в такому складі могло якнайкраще відстоювати інтереси своєї держави.

Переяславська рада відбулася 8 січня 1654 р. Присяга на вірність виявилась односторонньою. Коли Хмельницький зажадав від Бутурліна та інших членів

посольства, щоб вони присягнули від імені царя, то Бутурлін відповів, що в Московській державі піддані складають присягу цареві. Під час останніх переговорів гетьман і старшина намагалися отримати від послів писане запевнення, що всі козацькі вимоги будуть виконані. Але послы і від цього відмовились.

Після Переяславської ради російські послы вирішили привести до присяги всю Україну. Однак, як свідчать і Аркас, і Крип'якевич, частина козацької старшини, а також київське духовенство відмовилися від складання присяги.

І. Крип'якевич наводить деякі цікаві факти щодо цього: « Польсько-шляхетські агенти поширювали чутки, ніби об'єднання України з Російською державою викликало в деяких полках опозицію, що Уманський, Брацлавський, Кроцивенський і Полтавський полки відмовилися від присяги, що Іван Богун не хотів присягати та що половина України відірвалася».

Насправді такі чутки не відповідали дійсності.

Хмельницький незабаром відчув увесь тягар своєї залежності від Москви. Після його смерті Україна стала ареною міжусобних воєн за гетьманську булаву, які ослаблювали країну. Сподвижники Хмельницького вважали за необхідне створити автономну українську державу на чолі з гетьманом, влада якого поширювалась би на весь народ, а не тільки на козацьке військо.

Шануючи пам'ять Хмельницького, козаки довірили гетьманську булаву його синові Юрасю, але той відмовився, бо був ще дуже юний. Тоді вирішили дати йому змогу закінчити навчання в Київській Академії, а поки що вибрати гетьманом військового писаря при Б. Хмельницьким — Івана Виговського. Із цим не погодився полтавський полковник Мартин Пушкар, який сам хотів стати гетьманом. Він послав у Москву донос на Виговського. Почалася боротьба між прихильниками Пушкаря і Виговського. Виговський розбив Пушкаря. Козацька старшина стала схилитися до союзу з Польщею. Виговський зібрав Гадяцьку раду, за рішенням якої Україна ставала союзницею Польщі. Однак український народ був незадоволений присутністю на території країни татарського та польського військ. Що стосується Виговського, то він дбав передусім про інтереси козацької старшини, а не рядових козаків. Пішли чутки, що гетьман — зрадник, хоча вони були безпідставні. Виговський змушений був зректися булави.

Козаки знов-таки вибрали Юрія Хмельницького. Але, прогетьманувавши п'ять років, він постригся в ченці. Владу хитрістю захопив зять Богдана Хмельницького Павло Тетеря, який почав розправлятися з можливими претендентами на булаву. Так почався період Руїни.

Тетеря також недовго втримався при владі і втік до Польщі. На Правобережжі козаки вибрали гетьманом Івана Брюховецького, дії якого викликали невдоволення народу. Обурені поведінкою гетьмана, козаки вбили його.

Гетьманом Правобережної України в 1665 р. став Петро Дорошенко. Це була розумна і талановита людина, яку народ назвав «Сонцем Руїни».

30 січня 1667 р. Польща і Росія підписали Андрусівське перемир'я, за яким Лівобережна Україна з Києвом залишилася за Росією, а Правобережжя знов підпало під владу Польщі. Тоді Дорошенко попросив допомоги у Туреччини і за короткий час звільнив Правобережжя від поляків. 1672 р. Польща визнала Україну незалежною козацькою державою. Але тут проти Дорошенка виступив Іван Сірко, запорозький кошовий отаман, котрий вважав турків найнебезпечнішими ворогами України. Отримавши із дому тривожну звістку, Дорошенко змушений був на час покинути військо, залишивши на чолі його Дем'яна (Демка) Многогрішного. Скориставшись нагодою, Многогрішний за допомогою російського уряду став гетьманом усієї України. Це була нервова запальна людина, «бездарний політик». Незабаром Многогрішного привезли в Москву, піддали тортурам і приговорили до страти, але цар помилував його і заслав разом із сім'єю в Сибір.

Тим часом на Правобережжі гетьманом став уманський полковник Михайло Ханенко. Він умовляв Дорошенка скласти булаву, але той не пристав на цю пропозицію — спалахнула братовбивча війна. Ця безперестанна боротьба призвела до руйнації і спустошення всієї Правобережної України.

Трохи пізніше Дорошенка з сім'єю викликали до Москви, дали непоганий маєток, а згодом призначили в'ятським воєводою. Упродовж усього цього періоду московський уряд задобрював старшину подарунками і роздавав їй землі, дворянські титули, пропонував посади при російському дворі.

Саме на такому історичному тлі розгортаються події в драмі Лесі Українки «Бояриня».

Звичаї і побут козацької старшини та російського боярства

Син колишнього козака, а згодом московський боярин Степан, приїхавши з російськими боярами до козацької слободи, гостює в родині козацького старшини Олекси Перебійного і закохується в його дочку Оксану. Дівчина відповідає йому взаємністю, і молоді вирішують після весілля виїхати до Москви, де служить Степан, і влаштувати там своє сімейне життя, додержуючи українських звичаїв. Степан каже своїй нареченій:

Мені тепер здається, що нігде
на цілім світі вже нема чужини,
поки ми вдвох з тобою. От побачиш,
яке ми там кубелечко зів'ємо,
хоч і в Москві. Нічого ж там чужого
у нашій хатоньці не буде, — правда?

Оксана погоджується із Степаном, говорить, що не боїться тої чужини, бо там і віра однакова; вона впевнена, що зрозуміє й мову.

Приїхавши до Москви, Оксана не сприймає московських звичаїв, взаємин між людьми як на побутовому, так і на суспільному рівні, внутрішньо протистоїть всьому чужому. Ставши московською бояринею, вона змушена одягатися по-московському, аби ніхто не сказав, що вона не поважає місцевих звичаїв. їй не подобається, що Степан «убрався в те боярське фантя», та й самій соромно одягати вбрання боярині:

Той шарахван неначеб форемніший,
а то жіночий, то такий бахматий
та довгий-довгий, мов попівська ряса!
Аж сумно, як се я його надіну?
Ото й на голову такий підситок
надіти треба? Зап'ясти обличчя?

Дружині боярина за московським звичаєм не можна брати участь у бесіді чоловіків. Вона мусить лише погостувати гостей, а потім Повернутися до себе в терем. Але й тут у молодій українки викликає бурхливий протест звичайний для московських жінок «поцілуйний обряд»: чому це їй буде цілувати старий боярин, якому вона піднесе чарку? Оксана дивується і з того, що бояриня Ганна, сестра Степана, не може вільно гуляти по Москві, і навіть після заручин їй не дозволяють бачитися з нареченим, хіба що в церкві.

Та й засватали дівчину через сваху.

Та ось у домі Степана з'являється гість з України. Він розповідає про великі кривди, які чинять українському народові посіпаки московські, просить Степана заступитися за людей перед царем. Передавши Степанові супліку зі скаргами на царських воевод, гість сподівається на допомогу, але ця надія лишається марною. Листа, переданого Оксані від братчиці-товаришки, Степан пропонує спалити. Дружина у розмові з ним називає Москву тюрмою, неволею з дикими звичаями і законами:

А що ж? Хіба я тут не як татарка
сиджу в неволі? Ти хіба не ходиш
під ноги слатися своєму пану,
мов ханові? Скрізь палі, канчуки...
холопів продають... Чим не татари?
Ну скажи, мій любий,
чи довго нам ще мучитися?
Невже й загинем
у сій неволі?

У стосунках між московськими боярами панує атмосфера постійного страху й аморальності. Бояри виступають нещирими, лукавими, хитрими, улесливими і жорстокими. Вони догоджають цареві, плазують перед ним. Степан також змушений догоджати цареві, цілувати йому руку. Оксані все це здається вкрай огидним. А ще московська знать зневажливо ставиться до представників інших Національностей: українку Оксану ображають навіть у церкві, називаючи «черкашенкою» та «хохлушею».

Не менш негативне враження справляє на молоду жінку й описаний у драмі побут московитів: негарний мішковитий одяг, життя без пісень, жахливе пияцтво, нерівноправність жінок.

У драмі згадується про невиправдані безглузді дії Дорошенка, який у боротьбі за владу «татар на поміч приєднав і платить їм ясиром християнським».

Кілька років точилася кривава міжусобна війна. Нарешті вона скінчилася, і Степан пропонує Оксані поїхати в Україну, провідати її рідних. Молодий боярин каже дружині: «Вже ж тепера на Вкраїні утихомирилось», на що вона гнівно відповідає:

...Як ти кажеш?

Утихомирилось? Зломилась воля;
се мир по-твоему — ота Руїна?

Оксана рішуче відмовляється їхати на Батьківщину, їй соромно дивитися у вічі рідним і товаришам. Ліна Костенко, здається, найкраще пояснила наведений діалог: «Це був час, коли московити спокушали соболями і переловлювали козацьких гінців. Коли був арештований і відправлений у Петербург Данило Апостол (останній виборний гетьман Лівобережжя). Коли Дорошенко склав булаву і доживав віку під Москвою. Коли Полуботок помер у фортеці, інші ж були випущені на волю аж після смерті Петра I».

Леся Українка розкрила у драмі трагедію рідного краю через призму особистого життя своїх героїв. Для них Україна — це «веселий світ» з дівочим співом по гаях, де сонце встає, а не заходить, де шануються воля і людина, гідність, де в шанобі батько і мати, добре слово, жіноча й подружня вірність. Московщина ж здається їм «неволеюбусурманською», «темницею».

Образи твору

Образ Оксани

Головною героїнею драми «Бояриня» є Оксана. Цей образ твору досить складний для розуміння. Батько й мати виховали свою дочку у душі палкої любові до України. Лише щире кохання до молодого московського боярина Степана, з яким вона взяла шлюб, змусило молоду козачку покинути Батьківщину і рідних.

Чому ж навіть перші дні перебування Оксани в Москві принесли їй образу, розчарування, біль і гірке переживання?

Опинившись у Москві, Оксана відразу зрозуміла, що становище її коханого, хоч він і зветься боярином московським, досить принизливе: царя і його слуг усі страшенно бояться і мовчки скоряються звичаям, які принижують людську гідність. Оксана болісно реагує на образливі слова, почуті в церкві за її спиною: «Черкашенки! Хохлуши!» Ці слова ніби встановлюють незриму межу між нею та московитами, для яких вона назавжди залишиться чужинкою. Але найгірше те, що Оксана сама не сприймає московських звичаїв і порядків: боярська Москва здається їй, вихованій у волелюбному середовищі, «темницею», «неволею бусурманською».

Оксана ніколи не стане схожою на інших бояринь, бо в її душі живуть успадковані від батьків ідеали віри, активної любові до Вітчизни, товарищкості, які частково вже втрачені на Україні внаслідок суспільних змін — соціального розшарування козацтва і підступних дій московського уряду.

Подружнє життя у Москві переконало Оксану в тому, що вона помилилась у своєму виборі. Її розум не може з цим миритися, хоча серцем вона продовжує любити чоловіка. Великим розчаруванням для неї стало гірке відкриття: її Степан — не той герой-борець, якого малювала їй романтична уява, а звичайна людина, котра легко підкоряється обставинам:

...Я повинен
холопом Стьопкою себе взивати
та руки цілувати, як невільник,
то се нічого?
Тепер, Оксано,
нам треба стерегтися так, щоб муха
не підточила носа, як то кажуть.
Крий Боже схибити в чому, — пропала
вся наша справа і громадська вкупі.

Оксана співчуває прагненню гетьмана Петра Дорошенка об'єднати Україну, хоча б і шляхом союзу з татарами, але Степан дорікає їй:

Схаменися!
Ти ж так боялася розливу крові,
а ся війна найпаче братовбійна,
Що Дорошенко зняв на Україні, —
то ж він татар на поміч приєднав
і платить їм ясирам християнським.

А Оксана відповідає йому: «Ти хіба не ходиш під ноги слатися своєму пану, мов ханові? Скрізь палі, канчуки... холопів продають... Чим не татари?»

Героїня твору змушена відмовитися від активних дій. Вона пристає на прохання чоловіка не озиватися на Україну до рідних жодним листом. Так Оксана мимохіть зраджує свою Батьківщину, чого пізніше не зможе собі простити.

Вплив Оксани на чоловіка значно сильніший, ніж Степана на неї. Вона пропонує йому тікати разом із Москви, з її уст зриваються слова: «Я гину, в'яну, жити так не можу!» Але, побачивши, що порятунку немає, вона внутрішньо ламається, стає байдужою до всього. Найбільших страждань молодій жінці завдає не так розлука з рідними, як беззмістовне пусте життя у Москві. У її пам'яті спливає образ шаблі, заржавілої у піхвах, що втратила своє призначення. «Руки від крові чисті» теж видаються покритими іржею, бо ніколи не діяли, не боролися за світлі ідеали свободи.

Тяжко хвора Оксана картає себе за відступництво, за прожиті в безпеці роки. Її ностальгія породжена не лише біллю за Україну, а й втомою від свого бездуховного, бездіяльного життя, тугою, яку примножує втрата природного відчуття краси світу. Тепер вона вже не боїться сказати своєму чоловікові гірку правду:

Нікуди я тепера не поїду. Не хочу!
А я дивую, ти з яким лицем
збираєшся з'явитись на Вкраїні!
Сидів-сидів у запічку московським,
поки лилася кров, поки змагання
велося за життя там, на Вкраїні, —
тепер, як втихомирилось, ти їдеш
туди ясного сонця заживати,
що не дістали руки загребуці,
та гаєм недопаленим втішатись.
На пожарині хочеш подивитись,
чи там широко розлилися ріки
від сліз та крові?

Степан не розуміє благородства своєї дружини і кидає у вічі тяжко хворій Оксані жорстокі слова:

Ти, Оксано, вмієш
зарізати словами без ножа.

Оксана байдуже ставиться до своєї хвороби і навіть до того, що «мабуть, скоро помре». Опинившись у критичній ситуації, вона радить чоловікові після її смерті одружитися на московці. Тепер Оксана вже не жаліє нікого: ані себе саму, ані Степана: Занадто я жаліла... В тім і горе...

Якби я мала сили не жаліти,
то вирвалась би геть з сії кормиги —
і ти б ослобонився від іржі...
А так, вже чисто: ні собі, ні людям!

Героїня драми гине через свою бездіяльність, відірваність від рідного ґрунту, тому що нічим не змогла допомогти поневоленій Україні. Оксана сама вершить суд над собою і, вважаючи, що її життя позбавлене сенсу, не чинить вже ніякого опору хворобі. Вона добровільно прирікає себе на смерть, але хоче, щоб Степан жив, бо він потрібніший Україні.

Змальовуючи трагедію Оксани, Леся Українка стверджує істину: «джерелом людського існування є зв'язок з рідною землею, коли ж його утрачено — сили покидають людину».

Образ Оксани споріднений з іншими героями Лесі Українки, які не мислять життя без волі, не можуть жити рабами.

В останній дії драми Оксана заповідає Степанові не забувати про тих, хто після придушення визвольної боротьби потрапив у тюрми, допомагати їм чим зможе. Умираючи, Оксана вірить, що Україна колись обов'язковр стане вільною. Звертаючись до сонця, вона передає з ним привітання улюбленій Батьківщині.
Образи борців за вільну Україну

1665 р. гетьманом Правобережної України став Петро Дорошенко. Це була талановита й розумна людина. Сам гетьман не визнавав штучного поділу України на Лівобережну і Правобережну, він закликав лівобережних козаків пристати до нього. 1667 р. було підписано Андрусівське перемир'я. Гетьман із турками звільнив правобережну територію України. Польща визнала Україну незалежною-українською державою. У цей час проти Дорошенка виступив Іван Сірко, який вважав турок і татар найзаклятішими ворогами України. Але пізніше Сірко зрозумів, що у Дорошенка не було іншого виходу, і помирився з ним. Перемігши воєводу князя Ромадановського, Дорошенко змусив російське військо піти геть з України.

У Лесі Українки П. Дорошенко виступає як національний герой. Він прагне об'єднати Україну, хоча й дорогою ціною — змови з «бусурманами».

Оксана — героїня драми «Бояриня» — входить до церковного братства. Дівчата-братчиці пошили корогву і таємно послали її через брата Оксани Івана у Чигирин — резиденцію Дорошенка. У п'єсі засуджується братовбивча війна Дорошенка з Брюховецьким, внаслідок якої чимало козаків загинули або були віддані татарам як ясир.

У «Боярині» немає прямої згадки про події, пов'язані зі збройним опором, що його

чинив Дорошенко, агресії Московської держави. Однак окремі деталі дають змогу відчуту дух тієї епохи.

Особливе місце в цьому плані посідає розмова Степана із гостем, козаком, який привіз супліку і просить Степана передати її царю. Козак виконував досить небезпечну місію: приїхав до Москви зі скаргою на бояр, які займалися самоуправством в Україні. Він розповів Степанові, що ані старшина, ані рядові козаки ніякої правди добитися не можуть, але не хочуть «присяги ламати». Гість сподівався, що цар пошле в Україну когось з українців, яким довіряє. Степан відповів, що жодному українцеві в Москві не ймуть віри. Козак попередив хазяїна: доведені до відчаю козаки порушать присягу на вірність цареві і пристануть до Дорошенка.

До таких патріотів належить і брат Оксани. Іван — запальний, гарячий, але щирий. Він однозначно судить про Переяславську раду, признає дотримання угод з боку української старшини зрадою. У нього немає часу на роздуми й вагання. Ризикуючи головою, Іван приєднався до Дорошенка, повів бойову корогву в Чигирин.

Дорошенкові не вдалося вибороти незалежність України. Бачачи, «до чого призвели міжусобиці, він склав булаву, аби не проливати братню кров».

Образ Степана

Вихованець Києво-Могилянської академії Степан — український інтелігент другої половини XVII століття, що втратив свою національну культуру і перейняв чужу.

Син колишнього козака, а згодом московського боярина, Степан потрапляє в козацьку слободу з російськими боярами, гостює в родині представника козацької старшини Олекси Перебийного. Зустрівшись із його дочкою, закохується в неї. Оксана відповідає йому взаємністю, і вони, побравшись, вирушають до Москви, аби «звити там своє кубельце», завести свої порядки та звичаї. Але все вийшло не так, як бажалося.

У Москві Степан стає зовсім іншою людиною. Як московський боярин, він змушений забути про людську гідність, плазує перед царем. Від своєї дружини Степан вимагає, щоб вона також підкорилася московським звичаям: одягла ненависний їй одяг, почастивала його гостей бояр, додержуючи «поцілуйного обряду».

Якось у їхньому домі з'явився гість з України і привіз листа — супліку до царя та іншого листа — Оксані. Степан, злякавшись, радить їй спалити свого листа, аби уникнути можливих неприємностей. Оксана, знесилена тугою за Батьківщиною, пропонує чоловікові повернутися в Україну, а Степан побоюється, що цар скрізь «достане свого боярина». Оксана зрозуміла, що її чоловік усього боїться, але почуття обов'язку не дозволяє їй навіть дорікати йому, тим більше взяти з його рук «повернуту присягу».

Степан — слабовольна боязлива людина. Він сприймає придушення визвольної боротьби українського народу не так трагічно, як його дружина, можливо, навіть дещо задоволений з того, що «тепера на Вкраїні утихомирилося», спокійно говорить про зустріч, з жінчиною ріднею, Оксана ж не може собі пробачити, що і вона, і її чоловік під час кровопролиття в Україні сиділи «у запічку московським, поки лилася кров».

Коли тяжко хвора Оксана каже чоловікові, що його руки хоч і не в крові, зате в іржі, звинувачує його в покорі і бездіяльності. Степан не розуміє своєї дружини, не може збагнути, чому вона відмовляється від поїздки в Україну.

Він любить Оксану, хоче врятувати від неминучої смерті, але вже надто пізно. Умираюча дружина попри все покладає надію на Степана і заповідає йому допомагати чим тільки зможе скривдженим співвітчизникам:

Борцем не вдався ти, та після бою
подоланим подати пільгу зможеш,
як ти не раз давав...

Образ Степанової матері

Степанова мати і в Москві поводитья як природна українка: не відмовляється від національного одягу, пишається тим, що її чоловік «в козацькому жупані вік дожив», не може звикнути до немилої їй чужини.

Але вона змушена коритися тому, проти чого протестує її серце. Саме з її вуст злітають трагічні слова:

Адже ми тут зайди, —
з вовками жий — по-вовчи й вий.

Але коли це стосується її дітей, Степанова мати ладна поступитися національними почуттями. Вона пишається боярським званням сина, уболіває за нього. Заради Степана змушує коритися обставинам і невістку.

Дочку Ганну і молодшого сина вона виховує вже по-московськи, бо бажає їм добра, хоча бачить згубний вплив такого виховання на їхні душі. Як мати московського боярина, вона належить до вищих кіл тодішнього суспільства, але не може вважати себе вільною. Вона відчуває зневагу оточуючих навіть у церкві. Степанова мати шкодує, що не може називати своїх дітей українськими іменами, що Ганна не знає українських пісень. Вона полюбила свою невістку як рідну дочку, піклується про неї і хоче, щоб Степан відвіз тяжко хвору Оксану додому, аби вона не померла з нудьги за Батьківщиною.

Про Степанову родину не можна сказати нічого поганого. Сам Степан захищає свого

батька від звинувачень брата Оксани Івана, аргументуючи його від'їзд до Москви даною ним присягою: адже українцям часто доводилося служити своїй Батьківщині, перебуваючи у підданстві Польщі, Туреччини, Росії, бо так склалися історичні обставини.

Особливості творчого методу Лесі Українки

Особливістю творчого методу, використаного в драмі «Бояриня», є поєднання романтизму з реалізмом. Сюжет цього драматичного твору складають не реальні, а вигадані ситуації. Так само діють у ній вигадані герої, які, однак, відтворюють загальні риси історично-побутового тла Росії та України другої половини XVII століття. Події, що відбуваються у поемі, відображають реальне тогочасне життя в обох країнах.

Прикладом романтичної ситуації є те, що Оксана тяжко захворіла з туги за рідним краєм, а Степан, її чоловік, сподіваючись на царську ласку, вірить, що цар дозволить йому повезти дружину в Україну.

Прикладом романтичного образу можна вважати образ України. Для обох героїв Україна — «це веселий світ» з дівочим співом по гаях, край, де сонце встає, а не заходить, де шануються воля і людська гідність, де поважають батьків, добре слово, жіночу й подружню вірність.

За приклад застосування творчих засобів реалізму править точне зображення звичаїв та побуту в Україні й Росії тих часів.

Надзвичайної виразності дії надає використання народних пісень в епізоді, де зображено смертельну тугу героїні за рідним краєм («Ой, як було хорошенько, як рід з родом п'є...»), «Небійся, матусю, не бійся, в червоні чобітки обуйся»).

Отже, у драматичній поемі Лесі Українки «Бояриня» обидва методи тісно переплітаються між собою, що визначає своєрідність і неповторність творчого почерку письменниці.

Значення творчої спадщини Лесі Українки

Винятково велике значення творчості Лесі Українки в історії української літератури полягає в тому, що вона збагатила українську поезію новими темами й мотивами; досконало володіючи катренами й октавами, сонетами й оригінальними строфічними будовами, використовуючи гекзаметр, верлібр, п'ятисто-повий вірш тощо, вона збагатила строфіку, ритміку й метрику української поезії. На зламі 19-20-х століть, використовуючи сюжети світової літератури, Леся Українка стала в авангарді творчих сил, що виводили українську літературу на широку арену світової літератури.

Творчість Лесі Українки відіграла велику роль у розвитку вітчизняної і світової

культури. Поетеса привнесла в українську літературу багатий духовний світ своїх героїв — людей з допитливим розумом і палким серцем. Могутній талант, відданий служінню народові, глибоке проникнення в найістотніші питання доби, висока професійна культура — все це поставило Лесю Українку в ряди найвидатніших поетів світу.

«Демократичний зміст, гуманістичний пафос її творчості, висота духовності й інтелекту, заявлені в характері трактування вічних, загальнолюдських проблем (і літературних, і культурних), — все це повсякчас приваблювало читача і піднімало її слово до рівня світових вершинних зразків.»

Ця драма нібито звернена до сучасності. Проблема незалежності, що стояла перед Україною в XVII століття, співзвучна минулому століттю, нашим болям і сподіванням, історичному вибору, зробленому українським народом 16 липня 1990 р., коли було прийнято Декларацію про державний суверенітет республіки.

На смерть Лесі Українки преса одноставно відгукнулася некрологами і статтями, рідні поетеси й українські видання в Києві отримала велику кількість телеграм і листів із виразами співчуття. Високо оцінила творчість Лесі Українки, наголошуючи на її зв'язку з робітничим рухом, більшовицька газета «Правда». Почуття горя і непоправної втрати охопило всю Україну.

Твори Лесі Українки перекладено мовами багатьох народів світу, зокрема російською, грузинською, німецькою, абхазькою.

Споруджено пам'ятник і відкрито музей Лесі Українки у грузинському місті Сурамі, де вона жила і померла, її ім'ям названо вулиці в Сурамі та Тбілісі. Пам'ятник українській поетесі встановлено в Батумі. Ім'я Лесі Українки присвоєно багатьом театрам, інститутам, заводам, бібліотекам, школам, вулицям.

Кращими митцями світу створюються балети, романси, пісні на тексти поезій Лесі Українки, художниками ілюструються її твори.

На честь 100-річчя від дня народження поетеси в нашій країні було ухвалено постанову про заснування щорічної літературної премії імені Лесі Українки за кращий літературний твір для дітей.

1973 р. в Києві відкрито пам'ятник Лесі Українці.

Польський критик Флоріан Неуважний в столітні роковини з дня народження Лесі Українки говорив про світову велич поетеси:

«Ціле життя — щоденно — вона жила і творила для майбутньої справедливої і вільної України, освітлюючи своєю творчістю і біографією наше сьогодні, викликаючи в своїх

земляків і за межами України подив, пошану і почуття щастя від того, що існують такі, як вона, творці і люди».